

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur,
trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

HUMOR I LANDSKAP

en introduktion till humor i landskapsarkitektur
med fokus på Benign violation theory

Ivan Forsman

Självständigt arbete vid LTV-fakulteten, SLU, 15 hp | Landskapsarkitektprogrammet | Alnarp 2014

Humor i landskap **en introduktion till humor i landskapsarkitektur med fokus på** **Benign violation theory**

Humor in landscapes
an introduction to humor in landscape architecture with focus on
Benign violation theory

Ivan Forsman

Handledare: Arne Nordius, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning

Examinator: Mozhgan Zachrison, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap,
ekonomi och miljöpsykologi

Omfattning: 15 hp
Nivå, fördjupning: G2E
Kurstitel: Kandidatexamensarbete i landskapsarkitektur
Kurskod: EX0649
Ämne: Landskapsarkitektur
Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2014
Omslagsfoto: hitman.kira (2013)
Elektronisk
publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *humor, landskap, byggd miljö, Benign violation theory, miljöpsykologi*

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammandrag

Denna uppsats är tänkt som en introduktion till ämnet *humor i landskapsarkitektur* — ett ämne som ännu inte diskuterats i nämnvärd utsträckning. Den riktar ett särskilt fokus mot humorteorin *Benign violation theory* och undersöker om teorin kan användas i landskapsarkitektur.

Först introduceras de tre tidigaste humorteorierna för att ge en bild av tre huvudsakliga modeller som finns för att förklara humor. Därefter presenteras *Benign violation theory* och enkätundersökningen som prövar dess applicerbarhet på landskapsarkitektur. Undersökningens resultat verkar tyda på att bilder som stämmer överens med teorins villkor verkligen uppfattas som roliga, men det finns stora felmarginaler och det råder behov av fler undersökningar i ämnet.

Abstract

This paper is intended to be an introduction to the topic *humor in landscape architecture* — a topic that seems to not have been discussed to any significant extent. The paper will focus on *Benign Violation Theory of Humor* and test its applicability on landscape architecture.

First there is an introduction to the three earliest theories of humor that give three fundamental humor explaining models. Thereafter I describe *Benign Violation Theory* and the survey I conducted in order to test its applicability on landscape architecture. The results of the survey look as if the theory might be useful, but there certainly is a need for further studies.

Förord

Stort tack till min handledare Arne Nordius för den feedback jag fått under arbetets gång. Tack till Elfrida Sjöberg, som bidrog med värdefull kritik. Tack även till Corinne Bonder och Jasmina Bengtsson på Dalslundskolan i Åkarp och alla de respondenter som svarat på min enkät.

Innehållsförteckning

Sammandrag.....	4
Abstract.....	4
Förord.....	4

Inledning 6

Bakgrund.....	6
Mål och syfte.....	6
Material och metod.....	6
Avgränsningar.....	7
Uppsatsens struktur.....	7

Litteraturoversikt 8

Överlägsenhetsteorin.....	8
Lättnadsteorin.....	9
Inkongruensteorin.....	10

Benign violation theory 11

Hur kan humor enligt BVT se ut i landskapsarkitektur?.....	12
--	----

Undersökningen 13

Forskningsmetodik.....	13
Respondenterna.....	14
Enkäten.....	15
Undersökningens resultat.....	16

Diskussion 17

Resultatdiskussion.....	17
Diskussion av undersökningens genomförande.....	21
Diskussion av enkätens utformning.....	22
Avslutande reflektioner.....	24

Källförteckning 25

Tryckta källor.....	25
Elektroniska källor.....	26
Figurkällor.....	26

Inledning

Bakgrund

Det har hänt att jag sett bilder på humoristiska miljöer med rolig gatukonst, knäppa bänkar och löjligt stora objekt och de har oftast kunnat få mig på bättre humör. Det fick mig att undra om det inte finns en teori bakom varför vi upplever dessa saker som humoristiska, och om den i så fall skulle kunna användas medvetet av landskapsarkitekter och andra formgivare som stöd för att skapa platser som kan väcka glädje.

Jag är övertygad om att humor kan vara en viktig ingrediens i att forma en plats identitet och, inte minst, ett medel för att muntra upp platsens besökare. Det kan vara ett sätt för formgivare att öka platsens attraktivitet och sätta sin personliga prägel på utformningen.

Mål och syfte

Det verkar som att ämnet humor i landskapsarkitektur inte har behandlats i nämnvärd utsträckning. Vid en bred sökning i SLU:s biblioteks databaser, i *Google Scholar* och på nätet i allmänhet hittade jag tyvärr inget material om ämnet. Jag använde många olika sökfraser och sökte även efter material som behandlar humor i närliggande fält såsom husarkitektur, planering och design — dock utan resultat. Jag undersökte även om personerna som står bakom konstverken *Writer's block* och *Skin* (se bild 8 och 10 på sidan 16) har uttalat sig om de humoristiska aspekterna av sina verk, dock även det utan resultat.

Det verkar som att ämnet är relativt outforskat. Syftet med denna uppsats är därför att sätta fokus på det. Målet med uppsatsen är att undersöka om *Benign violation theory* (framöver förkortad *BVT*), en teori som hittills främst använts för att förklara humor i mänskliga interaktioner, kan appliceras på landskapsarkitektur.

Material och metod

Jag kommer att göra en litteraturstudie i ämnet för att förstå hur man har tänkt kring humor genom historien. Den redovisas i kapitlet *Litteraturöversikt*. Därefter presenterar jag *BVT*, som är i fokus i detta arbete. För att se om man kan applicera *BVT* på humor i landskapsarkitektur, kommer jag att göra en enkätundersökning. I den kommer det att finnas åtta bilder: fyra valda efter *BVT*'s kriterier för humor och fyra kontrollbilder. Frågan är om bilderna valda efter teorins kriterier kommer att rankas som mer humoristiska än kontrollbilderna. Om så blir fallet, kan det anses tyda på att teorin kan vara användbar i studier och skapande av humoristiska miljöer och att den kan vara värd att undersöka närmare.

Jag kommer att använda litteratur mestadels hämtad från SLUs Biblioteks söktjänst *Primo*, Reuters' databas *Web of science* och Googles sökmotor *Google scholar*.

Avgränsningar

För att kunna disponera min tid väl har jag valt att avgränsa arbetet till *BVT*. Det finns många andra humorteorier – mellan 30 och 80 stycken (Roth 2002, s. 352) – och de vore mycket intressanta att titta på. Efter en översiktlig litteraturstudie tog jag dock beslutet att fokusera på den nyaste teorin *BVT*, eftersom den kunde förklara både skratt framkallad av vanliga skämt, practical jokes och andra klassiska lustigheter, men även skratt framkallad av kittling och låtsasbråk. Det är dock inte så att humor alltid väcker skratt – men skratt är oftast ett tecken på upprymdhet och glädje. Därför såg jag det som att teorin kan förklara upprymdhet och glädje framkallad av många olika saker – kanske också utemiljöer.

För att ytterligare avgränsa arbetet har jag fokuserat på ett av sätten att skapa humoristiska utformningar: inkongruenser i skala. Det beskrivs mer i detalj på sidorna 12-13.

Uppsatsens struktur

Först beskrivs de tre grundläggande humorteorierna som är föregångare till alla de humorteorier vi har idag för att ge läsaren en uppfattning om hur man kan tänka kring humor och ge ett enkelt teoretiskt ramverk att förhålla sig till när jag senare beskriver *Benign violation theory*. Därefter beskrivs i detalj undersökningen och dess resultat. Jag förväntar mig att undersökningens resultat kommer att ge mig en hel del stoff till uppsatsens diskussionsdel, där undersökningens tillförlitlighet och resultatens betydelse kommer att diskuteras.

Litteraturöversikt

I allmän akademisk litteratur i ämnet humor ses en uppdelning i tre grundläggande teorier (Mulder & Nijholt 2002, s. 3), vilka vi nu kommer att bekanta oss med. De är, i turordning: *överlägsenhetsteorin*, även kallad *dominansteorin*; *lättnadsteorin*, även kallad *frigörelseteorin* samt *inkongruensteorin*. Framöver använder jag de ovan kursiverade namnen, eftersom de alternativa beteckningarna också tillämpas på andra teorier som inte handlar om humor.

Överlägsenhetsteorin

De flesta vet av egen erfarenhet att skratt ofta kan ske på bekostnad av någon annan — vi har nog alla retats eller blivit retade när vi var barn. Platon nämns som den förste att ha reflekterat över det, följd av Aristoteles och Hobbes (Morreall 2009, ss. 4-6; Mulder & Nijholt 2002, s. 3). Deras funderingar kom sedermera att gå under namnet överlägsenhetsteorin, även om de inte helt överensstämmer med varandra och inte behandlades medvetet av filosoferna själva som delar av samma teori (Morreall 2009, s. 6). Denna teori blev den första att försöka förklara humor och skratt, och var den enda vitt spridda förklaringen till varför vi skrattar fram till upplysningen (ibid.).

Dess huvudtes är att skratt speglar vår upplevelse av överlägsenhet gentemot det vi skrattar åt (Mulder & Nijholt 2002, s. 3). Filosofen Thomas Hobbes argumenterade att alla människor är individualister och i ständig konkurrens med varandra och när vi (plötsligt) inser att vi är i överläge, skrattar vi: "Sudden glory, is the passion which makes those grimaces called laughter" (Hobbes 1651, s. 36). På 1700-talet kom denna teori att väsentligt tappa mark, dels på grund av kritik presenterad av den skotske filosofen Francis Hutcheson, dels på grund av framväxten av två andra teorier (Morreall 2009, ss. 8-9). Hutcheson sade att ifall Hobbes hade rätt om att vi skrattar när vi jämför oss med andra, skulle följderna bli dels att inget skratt kan ske utan jämförelse med andra eller tidigare versioner av oss själva, och dels att vi skrattar varje gång vi upplever "sudden glory" (ibid). Läsaren kan nog själv känna att ingen av teserna stämmer.

Överlägsenhetsteorin fick så stryka på foten, men har fortfarande en del försvarare och är inte helt utan applikationsområden, till exempel kan den förklara humorn bakom många tv-program (Mulder & Nijholt 2002, s. 4), inte minst MTV:s serie *Jackass*. Till teorins försvarare räknas bland andra den franska filosofen Henri Bergson, som menade att den humor som förklaras av överlägsenhetsteorin fungerar som en social reglerare (Morreall 2009, ss. 8-9). Den biologiska och kulturella evolutionen drivs, enligt honom, av en ickemateriell kraft (*élan vital*) som vi kan känna i vår direkta upplevelse av världen — inte i vår konceptuella uppfattning om den (Bergson 2003, s. 18; Morreall 2009, ss. 8-9). När vi är närvarande i det vi gör och känner denna kraft, agerar vi flexibelt och levande. När vi följer våra invanda koncept agerar vi repetitivt och stelt. Och humorn då? Humorns roll är att dra löje över dem som agerar stelt så att de kan bättra sig och bli mer

levande (ibid.). Detta, tycker jag, är intressanta tankar. Men teorin kommer troligtvis inte att återuppleva den dominerande roll den en gång haft, för konkurrensen är numera mycket stor från många andra teorier. Två av dem, beskrivna här nedan, bidrog direkt till att avsluta dess glansdagar.

Lättnadsteorin

På 1700-talet uppstod lättnadsteorin, vars fokus låg främst på att förklara skattet som fysiskt fenomen och särskilt dess relation till nervsystemet (Morreall 2009, s. 15). På den tiden fanns kännedom om nervernas kommunikativa funktion i kroppen, men de troddes bära på vätskor och gaser och inte elektrokemiska impulser. På samma sätt som en ångpanna behövde säkerhetsventiler för att lätta på överflödigt tryck, så trodde man att skattet var ett sätt för kroppen att göra sig av med uppbyggd spänning i nervsystemet (ibid.).

Artonhundratalsfilosofen Herbert Spencer, en av teorins fäder, förklarar att kroppen gör sig av med överflödig energi i nervsystemet på olika sätt: när vi känner smärta kan den drabbade kroppsdelens rycka och darra och ansiktet förvrids och vi kanske skriker eller gråter; när vi upplever stark glädje kan vi hoppa och vifta på armarna. Och skattet finns till för att frigöra den psykiska energi som inte kan frigöras på andra sätt (Bardon 2005, s. 9). Det må ligga inkongruitet bakom vissa roliga situationer, och det kan ligga känslor av överlägsenhet bakom vissa, men vad som kännetecknar all humor, enligt Spencer, är frisläppande av psykisk energi (ibid.).

Den vars tankar oftast förknippas med lättnadsteorin är Sigmund Freud, psykoanalysens fader, som byggde på tidigare framlagda idéer, däribland Spencers, och kompletterade dem med egna teser som till viss del vände på resonemanget. Han säger att humor ofta handlar om ämnen man vanligtvis inte pratar om, som aggression och lust (Morreall 2009, s. 18) och förklarar att humor väcker skratt eftersom den temporärt slår ut våra inre censorer som hindrar oss från att tänka på dessa saker. Detta gör att vi sparar energi som borde gått till att upprätthålla censorerna. Energin gör vi sedan av med som skratt (ibid.). Han diskuterade skillnaden mellan humor (skämt och dylikt) och komik (absurda situationer) och förklarade att båda framkallar skratt på grund av upplevt sparad eller faktiskt sparad psykisk energi (Morreall 2009, ss. 18-19; Bardon 2005, s. 10).

Det finns invändningar mot denna teori om skattet som säkerhetsventil eller ”energispår-indikator”. Visst finns det ett samband mellan skratt och energiåtgång, men inget tyder på att skratt kräver frisläppande av psykisk energi (Morreall 2009, s. 19). Vi kan skratta åt korta ordvitsar och tecknade bilder, vilka knappast hinner bygga upp tillräcklig psykisk spänning för det efterföljande skattet. Angående Freuds teorier om att skratt väcks av sparad eller upplevt sparad psykisk energi säger Morreall, efter en analys, att de inte kan anses vara rimliga (2009, ss. 22-23).

Inkongruensteorin

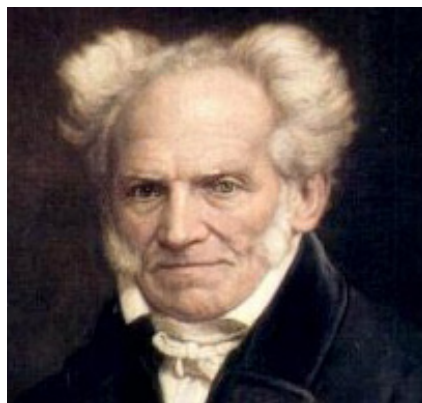
Enligt Svenska akademins ordlista (SAOL) online (2006) betyder inkongruens ”brist på överensstämmande”. Kärnan i inkongruensteorin är att människors upplevelser följer inlärdade mönster så att det vi har upplevt förbereder oss på det vi kommer att uppleva (Morreall 2009, s. 10). För det mesta stämmer det inlärdade med hur verkligheten beter sig, men när det inte gör det, när vi upplever en brist på överensstämmande, då kan humor uppstå.

James Beattie, Immanuel Kant, Sören Kierkegaard och Arthur Schopenhauer var några av dem som reflekterade kring humor och som anses tillhöra inkongruensteorins förespråkare. Deras beskrivningar skiljer sig åt på vissa punkter, för till exempel uppstår humor enligt Beattie när två oförenliga tankar, objekt eller händelser förenas i en och samma skepnad; enligt Schopenhauer skrattar vi när vi ser en oförenlighet mellan något vi observerar och våra koncept av det observerade (Morreall 2009, s. 9). Vi måste därför vara försiktiga och inte se dem som en homogen grupp tänkare, för här, precis som fallet var med överlägsenhetsteorin, behandlades inte teserna medvetet av filosoferna som del av samma teori (ibid.). Dessutom var det ingen av de ovannämnda, förutom Beattie, som avhandlade sina teser om humor separat, utan deras funderingar har nått oss som delar av verk som behandlar bredare teman (Morreall 2009, s. 12).

Men det finns invändningar även mot denna teori. Den skotske psykologen och filosofen Alexander Bain framhåller att långt ifrån alla inkongruenser är

Figur 1. Kant (1724-1804)
(Sardanaphalus 2014)

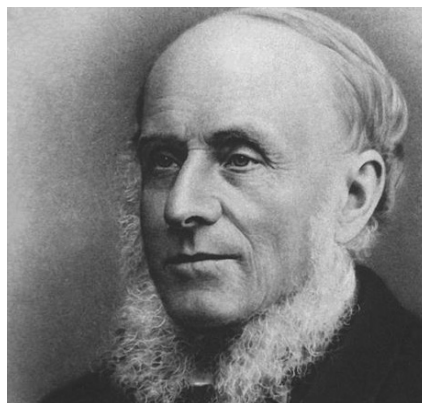
Figur 2. Schopenhauer (1788-1860)
(Agostino64 2005)

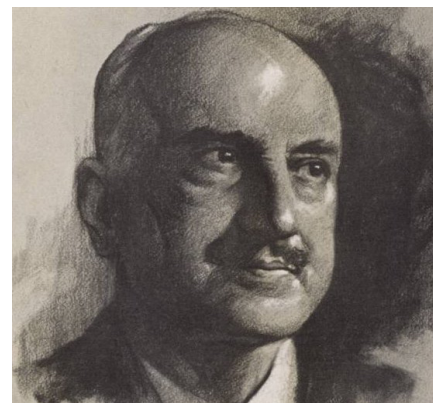
Figur 3. Beattie (1735-1803)
(Lcw27 2009)

Figur 4. Kirkegaard (1813-1855)
(Brian0918 2006)

Figur 5. Bain (1818-1903)
(Materialscientist 2012)

Figur 6. Santayana (1863-1952)
(Óðinn 2008)

roliga: "an instrument out of tune, a fly in ointment, snow in May" (Bardon 2005, s. 9)... Att en ung människa plötsligt avlider följer inte våra koncept och förväntningar, det skapar inkongruens, men vi tycker knappast det är roligt. Spanske filosofen George Santayana anmärker också att vi ofta skrattar utan att någon inkongruens är involverad, till exempel när vi firar en framgång eller bara blir kittlade (Bardon 2005, s. 8).

Dessutom ligger det en djupare problematik i teorin, nämligen: hur kommer det sig att vi alls kan finna något njutbart i att uppleva något som inte följer våra inlärdade mönster? Borde det inte bara vara förvirrande? (Morreall 2009, s. 13-15) Santayana säger att någon njutning inte kan komma av inkongruens: "man, being a rational animal, can like absurdity no better than he can like hunger or cold." (Morreall 2009, s. 14). Således jämför Santayana absurditet med hunger och kyla — dock kan man diskutera huruvida människan verkligen är en rationell varelse och hur mycket av vår upplevelse av humor som har en rationell grund.

Redan när inkongruensteorin började formas i dess tidigaste dagar försökte man angripa detta problem, på engelska kallat *Irrationality objection*. Varför blir vi roade när vi borde bli förvirrade, egentligen? Kant förklarar att det inte är inkongruensen i sig som är roande, utan skrattets goda verkan (Bardon 2005, s. 7). Schopenhauers förklaring är inte lika simpel: han säger att inkongruensen upplevs roande på grund av att vi, på ett undermedvetet plan, ogillar vårt höga intellekt. Intellektet planerar för framtiden, är förnuftigt och försiktigt; det hindrar oss ofta från att stilla våra spontana begär och impulser, vilket kan vara frustrerande. Så när intellektet självt blir frustrerat av inkongruenser, roas vi av det (Bardon 2005, s. 8). Det ligger lite av överlägsenhetsteorins skadeglädje i denna förklaring, kan jag tycka.

Detta var de grundläggande teorierna, men det finns många fler: mellan 30 och 80 olika (Roth 2002, s. 352). Av dem bör nämnas forskaren Thomas Veatchs teori som försökte förklara all slags humor — *Violation theory* (Mulder & Nijholt 2002, s. 5). Den publicerades 1998 (ibid.) och var en föregångare till *Benign violation theory* som beskrivs här nedan. Fokus i uppsatsen framöver ligger på BVT, vilket beror på att den ger en mer uttömmande förklaring till humor än någon annan för mig känd teori.

Benign violation theory

Humorteorier tenderar att lida av en av följande brister: antingen är de för specifika (exempelvis lingvistiska teorier) och misslyckas med att förklara humor över bredare fält, eller så är de för breda (exempelvis inkongruensteorin) och ger felaktiga förutsägelser; de flesta misslyckas också med att förklara skratt framkallad av kittling eller låtsasbråk (McGraw & Warren 2010, s. 1142).

Benign violation theory, skapad av de amerikanska psykologiforskarna Peter McGraw och Caleb Warren, verkar lyckas något bättre. Den länkar samman skenbart olikartade humorskapande förhållanden genom tesen att humor uppstår då vi upplever en överträdelse (*violation*), som samtidigt är ofarlig (*benign*) (McGraw & Warren 2010, s. 1141). Detta kan, enligt McGraw och Warren, förklaras evolutionärt: humor uppstod troligtvis ur oseriösa fysiska

överträdelser, exempelvis låtsasbråk. I takt med vår arts utveckling tillkom fler situationer där ofarliga överträdelser kan användas för att väcka skratt, såsom lekfulla överträdelser av lingvistiska eller moraliska normer (Gervais & Wilson 2005 se McGraw & Warren 2010, s. 1142). Författarna presenterar också tre villkor av vilka minst ett behövs för att en överträdelse ska upplevas som ofarlig:

1. närvaron av en alternativ norm som gör överträdelsen acceptabel
  2. svag respekt för den överträdde normen
  3. psykologisk distans till överträdelsen
- (McGraw & Warren 2010, s. 1142)

Teorin har blivit väl mottagen men den har också fått en del kritik. Victor Raskin anses vara en gigant i den akademiska sfär som undersöker humor (McGraw & Warner 2014, s. 13). Han har bland annat skrivit boken *Semantic mechanisms of humor* och är redaktör för *International society of humor studies'* tidning *Humor*, som han själv var med om att starta (Purdue University 2002, Wikipedia 2014). Han är inte imponerad av BVT och kallar den för en "lös och vag metafor" snarare än en funktionell formel; han ser heller inte hur den skiljer sig från de olika versionerna av inkongruensteorin (Warner 2011). Han säger också: "What McGraw has come up with is flawed and bullshit – what kind of theory is that?" (Warner 2011; McGraw & Warner 2014, s. 13). Raskin anser således att BVT är bristfällig och "skitsnack" och säger också att McGraw "saknar status" som humorforskare (ibid.). Jag har dock inte kunnat hitta information som ger en djupare förklaring till varför Raskin är av denna åsikt.

Förutom Victor Raskins kritik kan man hitta en del kritiska blogginlägg. Lawrence (2011) och Benjamin (u. å.) anser humor vara ett ämne för brett och mångfasetterat för att kunna förklaras med en enda teori. Benjamin säger också: "Is his walk funny because it violates the norms of walking? If so, then the category of 'violation' is so broad as to be meaningless" och menar att villkoret "violation" i teorin är alltför brett.

Det har ännu inte gått så lång tid sedan BVT först publicerades 2010 och det är möjligt att den har mer kritik att vänta.

Hur kan humor enligt BVT se ut i landskapsarkitektur?

För att testa om teorin kan vara användbar för att förklara humor i landskapsarkitektur genomförde jag en enkätundersökning som presenteras längre fram. Innan jag kunde genomföra den var jag dock tvungen att veta hur enkäten skulle utformas. Vad skulle bilderna visa?

BVT säger alltså att humor kräver en "ofarlig överträdelse" för att uppstå. Men hur kan en sådan se ut i landskapsarkitektur? Jag kan tänka mig att främsta sättet att skapa överträdelser är att leka med människors förväntningar på hur saker ska vara (överträdelse) på ett sätt som inte stör någon nämnvärt (ofarlig överträdelse). I landskapsarkitektur skulle det kunna innebära (följande exempel är mina egna spontana förslag):

- oväntade material: tänk lyktstolpar gjorda av gummi som vajar i vinden.
- fel sak på fel plats: tänk liten röd stuga mitt i en motorvägsrondell.
- oväntade dragningar av vägar: tänk cykelväg med en "knut" på.
- saker i fel skala: tänk en alldeles för stor parkbänk.

Det sistnämnda behandlas i examensarbetet *Architecture that affords play* (Fallon 1977) där författaren skriver om arkitektoniska inslag som uppmuntrar till lek. I texten nämner författaren inkongruens som en faktor som kan väcka lekfullhet (ss. 120-124), och pratar då främst om lek med skalupplevelsen:

”An incongruity may be the result of gross exaggeration or diminishing of scale in a strong context. An incongruous element both sets itself apart as a special place and provokes our interest by making us aware of the various scales operating and our relationship with them.”

(1977, s. 121)

Inkongruens kan alltså skapas genom att frånga en given kontext vad gäller skala och på så sätt göra platsen speciell. Det handlar om att förstora eller förminska något så att det blir särskilt framträdande. Jag tog fasta på det och bestämde mig för att avgränsa undersökningen till människors upplevelse av humor i utformningar som leker med skala. Eftersom enkäten endast skulle visa fyra (potentiellt) humoristiska utformningar var det rimligt att fokusera på bara ett av många sätt att bygga humoristiskt.

Fallon kallar lek med skala för inkongruens, vilket kan få läsaren att undra varför jag inte tillämpar inkongruensteorin i detta fall. Som jag skrev tidigare i uppsatsen har inkongruensteorin sina brister. Eftersom *BVT* är ny har den ännu inte prövats lika ingående som inkongruensteorin och den har säkerligen sina brister den också. Den visar dock en bredd som fick mig att tro att den kunde bli användbar för att förklara och diskutera enkätens resultat. Teorin, anser jag, är särskilt lämplig då den mer precist än inkongruensteorin anger villkoren som behövs för att humor ska uppstå. Den säger att det inte räcker med en överträdelse/inkongruens för att humor ska upplevas, utan påpekar att överträdelsen ska uppfattas som ofarlig. Den hävdar dessutom att för att en överträdelse ska anses ofarlig behövs något av de tre villkoren som nämndes tidigare:

1. närvaron av en alternativ norm som gör överträdelsen acceptabel
2. svag respekt för den överträdde normen
3. psykologisk distans till överträdelsen

(McGraw & Warren 2010, s. 1142)

Undersökningen

Forskningsmetodik

För att ha bättre koll på hur jag borde genomföra undersökningen använde jag boken *The good research guide* av Martyn Denscombe (2010). I den skriver författaren bland annat om olika forskningsstrategier och -metoder, forskningsetik och datahantering.

Min forskningsstrategi är att undersöka människors uppfattning av humor, med en enkät som metod. Att använda enkäten som metod för datainsamling är, enligt Denscombe (2010, s. 12), särskilt lämpligt om man söker svar från stora urvalsgrupper, undersöker mycket specifika aspekter av något och samlar data om relativt okomplicerade ämnen. Jag kommer inte

att söka svar från stora grupper, men i övrigt verkar enkätundersökning vara en lämplig metod för mina syften.

När man skapar sitt urval av människor ur den population man studerar finns det olika sätt att gå tillväga. Det finns två huvudtyper av urval: representativa och undersökande, där det representativa strävar efter samma fördelning av egenskaper i urvalet som i den studerade populationen, medan det undersökande urvalet kan vara inriktat mot specifika egenskaper baserat på undersökningens fokus (Denscombe 2010, s. 24). Urvalen kan göras slumpmässigt eller icke-slumpmässigt (ibid., ss. 24-25). Det förstnämnda är mer lämpat för det representativa urvalet; det utesluter mänsklig inblandning i urvalsprocessen och är statistiskt mer tillförlitligt – men kräver stora urvalsgrupper för att bli det (ibid.). Det icke-slumpmässiga urvalet är mer lämpat när forskaren exempelvis inte har så god kännedom om populationen eller inte har möjlighet att göra en stor studie med många respondenter (ibid.).

Den population vars åsikter jag studerade i enkäten var ”den breda allmänheten”, alltså Sveriges befolkning. Jag hade inte möjlighet att undersöka en stor urvalsgrupp och därför var det icke-slumpmässiga urvalet det lämpliga för mig. Denscombe (2010, s. 34) skriver om de olika sätten att genomföra ett sådant urval och nämner bland annat ”kvotstickprovsundersökning” (eng. *quota sampling*), en teknik som bygger på att vissa uppsatta kategorier som anses viktiga för undersökningen ska fyllas i proportion till deras förekomst i populationen som helhet (ibid.). Eftersom jag ville skapa ett någorlunda representativt urval (om än knappast statistiskt signifikant då dess storlek av nödvändighet skulle vara många gånger mindre än populationen), var det relevant att min undersökta grupp procentuellt skulle följa Sveriges ålders- och könsfördelning. Därför var kvotstickprovsundersökning en teknik lämplig för mina syften.

I samråd med handledaren Arne Nordius och forskaren Christine Haaland bestämde jag att 40 personer skulle vara ett tillräckligt antal respondenter för min undersökning. Min förhoppning var att kunna genomföra undersökningen och sammanställa den på en arbetsdag.

Respondenterna

Fyrtio personer skulle ge mig tillräckligt många svar samtidigt som det inte skulle ta för lång tid att genomföra och sammanställa undersökningen. Det var viktigt att urvalet av respondenterna skulle vara representativt för befolkningen i allmänhet, om inte för den statistiska signifikansen så åtminstone för sakens skull. Jag studerade därför Sveriges befolkningsfördelning avseende ålder och kön på Statistiska centralbyråns hemsida (SCB 2013). Baserat på siffrorna från SCB fick jag fram att av de tillfrågade skulle vara – föga förvånande – hälften kvinnor och hälften män. Vad gäller ålder blev siffrorna enligt tabell 1. Dessa siffror blev riktvärden för mig att förhålla mig till och höll mig uppmärksam på vilka personer jag valde att ta kontakt med.

Tyvärr kunde jag inte följa riktvärdena fullt ut. I kapitlet *Diskussion av undersökningens genomförande* (sida 21) redovisar jag respondenternas faktiska ålders- och könsfördelning.

Tabell 1. Respondenternas tänkta fördelning efter ålder.

åldersgrupp	antal i landet, tusental, avrundat	procent av urvalet	antal i gruppen, avrundat
<i>11-20</i>	<i>1 067</i>	<i>13</i>	<i>5</i>
<i>21-40</i>	<i>2 447</i>	<i>30</i>	<i>12</i>
<i>41-60</i>	<i>2 485</i>	<i>31</i>	<i>12</i>
<i>61-90</i>	<i>2 259</i>	<i>28</i>	<i>11</i>

Statistik SCB (2013)

Enkäten

Undersökningens enkät bestod av åtta bilder: fyra utvalda att visa inkongruenser i skala och fyra kontrollbilder. För varje bild skulle respondenten gradera fyra karaktärer efter hur starkt denne upplevde dem i den avbildade platsen. Rubriken löd: "gradera följande platser efter de angivna karaktärerna". Den följdes sedan av bilderna, där intill varje bild stod skrivna karaktärerna "energisk", "förvirrande", "tråkig" och "humoristisk". De skulle graderas på en sexgradig skala där första rutan var markerad "stämmer inte alls" och sista "stämmer absolut". För min undersökning var jag endast intresserad av karaktären "humoristisk", men jag ville inte fästa alltför mycket uppmärksamheten på den, varför jag tog med de tre andra karaktärerna. Det var min förhoppning att sammanställa graderingen också av de tre övriga karaktärerna av nyfikenhet för om det kunde finnas en korrelation mellan några av dem, men detta blev bortprioriterat.

Efter en prövning av enkätens första version upptäcktes några saker som behövde förändras. Den första var att människorna i bilderna förändrade respondenternas uppfattning om platserna. Detta är något som arkitektbyråer ofta utnyttjar i sina visualiseringsbilder men som jag missade att uppmärksamma. En annan sak var att alla bilderna bör vara tagna från ögonhöjd, så att perspektivet i bilderna blir det för respondenterna mest välbekanta. Detta eliminerar risken att uppfattningen om platsen förändras på grund av ett ovanligt perspektiv.

På nästa sida visas undersökningens bilder och ett utdrag ur enkäten.

Bilder valda utifrån BVT:

Figur 7. Gemet
(Lars Roede 2004)

Figur 8. "The writer"
(Bluemoose 2005)

Figur 9. "Gåspennan"
(egen samling)

Figur 10. "Skin"
(hitman.kira 2013)

Kontrollbilder:

Figur 11. Metallkonstverket
(*sasha* 2005)

Figur 12. Garageuppfarten
(egen samling)

Figur 13. Gatan
(Lars Plougmann 2010)

Figur 14. "Bobos hjärta"
(egen samling)

	Energisk	Inte alls	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Absolut
	Förvirrande	Inte alls	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Absolut
	Tråkig	Inte alls	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Absolut
	Humoristisk	Inte alls	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Absolut

Figur 15. Utag ur enkäten

Undersökningens resultat

I sammanställningen av resultatet översatte jag de ifyllda värdena i enkätens sexgradiga skalor till siffrvärden enligt figur 16 nedan.

Humoristisk							
Inte alls	1	2	3	4	5	6	Absolut

Figur 16. Enkätens skala översatt till siffrvärden

Dessa fördes sedan in i en tabell och ett medelbetyg för varje bild räknades ut. Jag skapade även grafer för att åskådliggöra hur respondenterna hade svarat. På lodräta axeln i grafen visas graderingen för hur humoristisk platsen på bilden ansågs vara. Axeln motsvarar enkätens sexgradiga skala. Den vågräta axeln visar de fyrtio respondenterna: en stapel för varje person. Graferna presenteras på nästkommande sidor tillsammans med respektive bild och medelbetyg.

Vi kan se att de fyra bilderna som visar inkongruenser i skala var de som

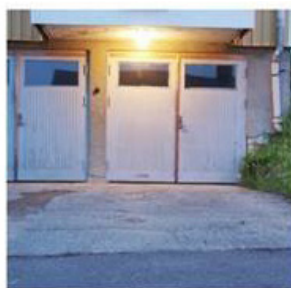
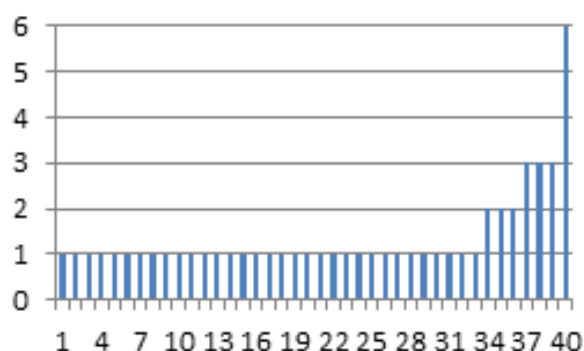
fick högst medelbetyg på egenskapen ”humoristisk”. Av dessa fyra fick *Skin* (figur 10) högst betyg, medan *Gåspennan* (figur 9) fick lägst. Vi ser också att någon gav ”garageuppfarten” (figur 12) en sexa. Jag skulle vilja tala med den personen.

Det verkar som att bilderna utvalda efter *BVT*:s kriterier verkligen får högre betyg än kontrollbilder. Men frågan är hur tillförlitligt resultatet är och man verkligen kan dra några slutsatser från det.

Diskussion

Resultatdiskussion

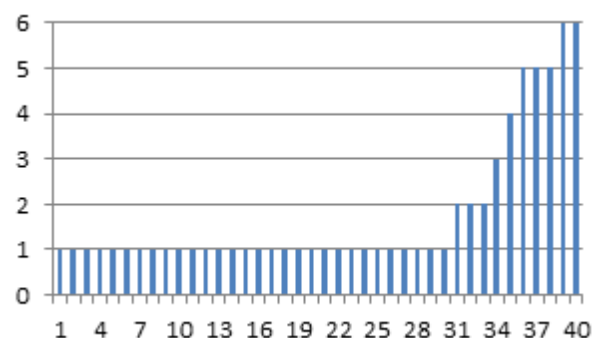
Jag vill först gå igenom bilderna i enkäten en efter en och diskutera graderingen de fick. Jag börjar med den som fick lägst humorbetyg.

Graf 1. Garageuppfarten
medelbetyg: 1,4

Den första bilden är alltså ”garageuppfarten”. Den fick snittbetyget 1,4 (kom ihåg att 1 var lägst, 0 finns inte). Bilden är verkligen mycket tråkig, men jag är glad att meddela att människor verkligen är olika: bilden sågs trots allt som ”ganska humoristisk” av några och faktiskt, förvånansvärt nog, blev den graderad av en respondent som ”absolut humoristisk”. Det var en av niondeklassarna som graderade bilden så högt och det hade varit roligt att tala med personen och höra hur den tänkte. Jag misstänker att de som såg humor i bilden upplevde den som någon slags vardagssatir. Det är också möjligt att kontrasten mellan den tråkiga garageuppfarten och föregående bild (jättegemet) var tillräckligt stor för att roa.

Men på det stora hela är det låga resultatet inte förvånande. Jag hade väntat mig att den skulle få mycket lågt betyg. Bilden var en kontrollbild och visar inget av intresse och innehåller inga inkongruenser i skala eller andra ”ofarliga överträdelser”.

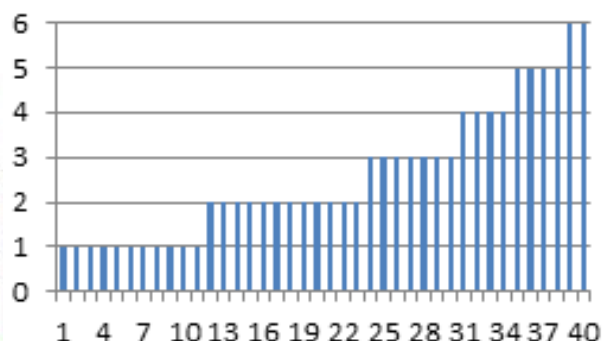

Graf 2. Gatan
medelbetyg: 1,8

Den bild som kommer efter ”garageuppfarten” är ”gatan”, med sina 1,8 poäng.

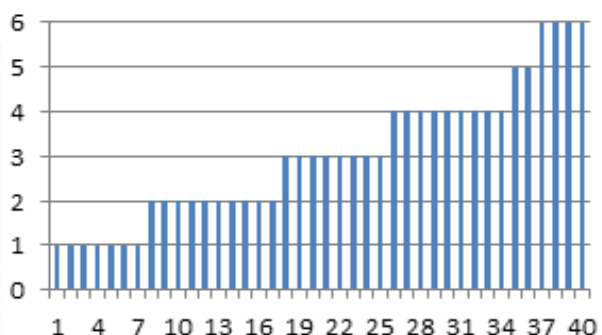
En, enligt mig, minst lika tråkig bild som den ovan beskrivna, men som dock graderades något högre. Det kan bero på att den visar något mer; den leder blicken någonstans. Det kan också vara så att den anses mer humoristisk eftersom den satir som man skulle kunna tolka in i den måste vara en samhällssatir, vilket ju säkerligen är roligare än "garageuppfartens" ljumma vardagssatir. Men resultatet är på det stora hela inte förvånande. Bilden var en kontrollbild som inte visar några potentiellt humoristiska överträdelser.

Graf 3.
Metallkonstverket
medelbetyg: 2,6

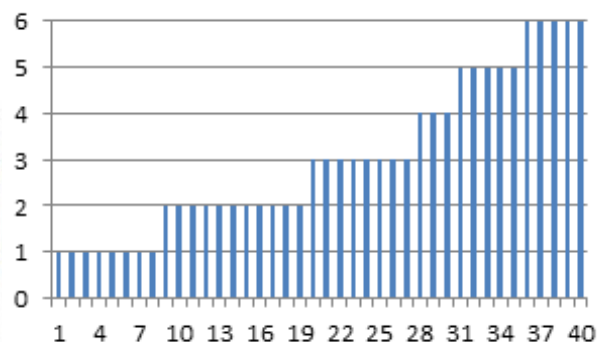

Stålskulpturen fick 2,6 poäng. De som gett höga humorpoäng kan möjligen ha sett skulpturen som humoristisk på grund av sin personliga syn på konst. De som anser att konstens norm är att verka verklighetsavbildande, kan uppleva konstverk som denna som en överträdelse mot sagda norm. Om dessa personer samtidigt är medvetna om de alternativa normer som rör konsten vet de att skulpturen är helt ok enligt någon eller ett flertal av de alternativa normerna. Då ses överträdelserna som ofarliga och humor upplevs. Det är en gissning. I övrigt kan sägas att bilden ändå fick rätt låga humorpoäng.

Graf 4.
Bobos hjärta
medelbetyg: 3,0

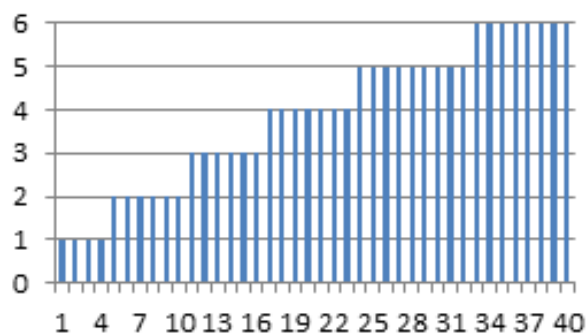
Graf 5.
Gåspennan
medelbetyg: 3,0

Bobos hjärta och *Gåspennan* fick samma medelpoäng. Båda är konstverk som står utanför utbildningsinstitutioner, båda fick 3,0 på humorskalen, men sedan slutar likheterna. *Bobos hjärta* var en kontrollbild, medan *Gåspennan* helt uppenbart visar ett objekt i fel skala. Varför ansågs då inte *Gåspennan* vara mer humoristisk? Var bilden otydlig? Det tror jag inte. Jag gissar

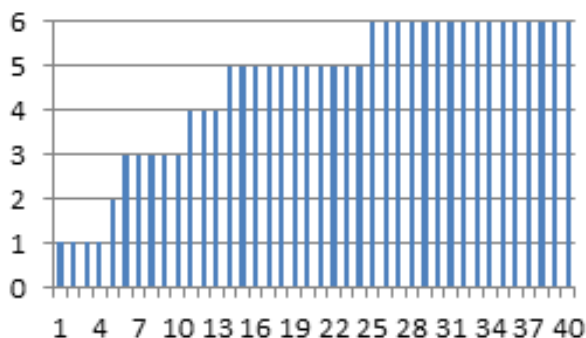
snarare att det måste vara något i konstverket som ingjuter en respekt som kan dämpa humorn. *Gåspennan* är vacker där den står med sin smäckra form. Den föreställer inget objekt vi använder till vardags och bär således ingen trivialitet såsom till exempel "gemet" kan tros göra. *Gåspennan* visar en sak som för många bär kopplingar till historien, till stora författare, det gamla utbildningsväsendet, och dylikt. Därför tolkas den nog mer som ett monument.

Graf 6. Gemet
medelbetyg: 3,9

Men "gemet" då? Är det ett slags monument? Gemet på bilden är placerat nära högskolan i Sandvika i Norge. Det hävdas (dock felaktigt) att norrmannen Johan Vaaler uppfann gemet (Wikipedia 2014). Många norrmän bar gem på sina ytterkläder under tiden Norge var ockuperat av tyskarna under andra världskriget, för att visa stolthet över sina nation och demonstrera motstånd mot ockupationen (ibid). Jag kan därför tänka mig att gemet inte uppfattas som ett humoristiskt inslag av de norrmän som känner till denna historiska bakgrund.

Respondenterna gav det 3,9 — ett betyg på den mer humoristiska hälften av skalan. Och det är klart: det är ju ett uppförstorat gem. Även om det troligtvis ses mer som ett monument i Norge, så är det för dem som inte känner till Norges historia bara ett objekt som bryter mot ett flertal förväntningar. För det första ska gem vara inomhus och hålla ihop buntar med papper. För det andra ska de inte vara höga som tvåvåningshus. Detta är överträdelser, och de är av det ofarliga slaget. Varför betyget inte blev högre än 3,9 kan ha två förklaringar. Den ena är att gemet trots allt ser rätt ståtligt ut. Det har rena former och är något lutat på ett sätt som ger det en viss dynamik. Jag vill tro att det hade upplevts mer humoristiskt om det stått rakt och intetsägande och varit något mindre i storlek. Andra förklaringen är att den överträdelse som gemets storlek utgör inte är tillräckligt stark i sin kontext. Man ser att det är ett gem, men det är inte mycket mer än så. Det är ett rätt tråkigt objekt. Oavsett vilket, verkar det inte alltför humoristiskt för gemene man.

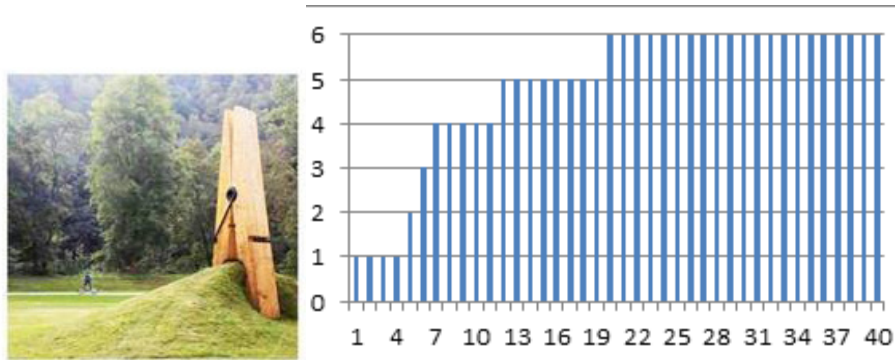

Graf 7. "The writer"
medelbetyg: 4,6

Nästa bild fick 4,6 poäng. Den visar konstverket *The writer* av neapolitanske konstnären Giancarlo Neri. Verket föreställer en stol och ett bord, cirka

nio meter höga. I förgrunden och under konstverket ses människor, vilka hjälper till att få en korrekt uppfattning om skalan. Bilden är tagen från en höjd, vilket ger en bra vy över konstverket. Samtidigt placerar det betraktaren på säkert avstånd från de uppförstorade objekten. Vad hade hänt om jag visat en bild tagen närmare? Jag misstänker att färre hade tyckt att konstverket är roligt på det avståndet, för de här objekten är trots allt höga som trevåningshus. Att stå invid verket och se upp mot det hade ingett större känslor av respekt och mindre av humor. Det är i sanning monumentalt i sin skala. Snacka om verkshöjd!

Graf 8. *Skin*
medelbetyg: 4,9

Sista bilden att diskutera är konstverket *Skin* av den turkiska konstnären Mehmet Ali Uysal. Den ansågs vara mest humoristisk av alla graderade bilder, med ett snitt på 4,9. Den visar en stor klädnypa som liksom nyper tag i gräsmattan den står på. Just detta — att den interagerar med sin omgivning — kan vara den största bidragande orsaken till dess starkt lustiga uttryck.

Jag tror också att de höga humorpoängen kan bero på att *Skin* är mer trivial än de andra objekten. *Gemet*, *The writer* och *Gåspennan* är förvisso humoristiska men dock utan några tillägg; de är bara objekt och kan alla tolkas som monumentala representationer: symboler för eller minnesmärken över något. *Skin*, däremot, är ett objekt som, genom att det samverkar med omgivningen på ett så påtagligt sätt, inte kan ses som ett monument över något. Dess samverkan med omgivningen representerar inte heller något.

Hursomhelst kan jag instämma i att konstverket är roligt. Att det inte finns fler som det, tycker jag är beklämmande.

I denna diskussion av enkätens resultat utgick jag helt och hållet från mina egna tankar. Jag upplevde att jag kunde resonera kring bilderna och deras betyg, men tror att diskussionen hade kunnat bli mycket bättre om jag haft kompetens i konstvetenskap eller fått hjälp av någon som har det. En djupare kunskap om människors tolkning av estetiska utformningar hade kunnat hjälpa mig att ge en mer uttömmande förklaring av resultaten. Sådan kompetens hade också varit till stor nytta vid valet av bilder till enkäten.

Undersökningens resultat pekar på att storleksinkongruens kan vara tillräcklig för att väcka en upplevelse av humor. Vi kan dock se att det finns en skillnad i hur pass humoristiska de inkongruenta bilderna upplevs vara. Enbart inkongruens verkar inte räcka och resultaten tyder på att det finns många variabler att ta hänsyn till.

Om mina tankar kring varför den stora klädnypan *Skin* fick så höga poäng, är någonstans i närheten av sanningen, kan man dra slutsatsen att humoristiska objekt förutom att använda skalinkongruens ska vara triviala och samverka med sin omgivning.

Diskussion av undersökningens genomförande

Undersökningen genomfördes onsdagen sjunde maj, torsdagen åttonde maj och måndagen tolfte maj på köpcentret Burlöv center, Burlövs tågstation, Åkarps tågstation och Dalslundskolan i Åkarp. Jag valde platser där det samlas mycket folk och försökte att hålla undersökningen ungefär samma tid på dagen varje dag, efter tips från handledaren.

De som fick besvara enkäten var slumpvis valda individer på ovan nämnda platser som tackat ja till medverkan. Butiksbiträden på Burlöv center och väntande människor på stationerna i Burlöv och Åkarp var oftast glada över att få fylla i enkäten i väntan på nya kunder eller tåget. För att få svar från yngre personer (vilka givetvis inte fanns på stationerna och köpcentret under skoltid, när jag var där) kontaktade jag rektorn på Dalslundskolan i Åkarp och fick med hennes hjälp kontakt med en klassföreståndare vars elever fick besvara enkäten. De verkade uppskatta besöket av en utomstående. Något intressant att påpeka är att barnen tenderade att uppleva de tråkigaste bilderna (garageuppfarten och gatan) som snäppet mer humoristiska än de vuxna.

Alla respondenter fick markera vilken ålderskategori och kön de tillhörde. Utfallet, som visas i tabell 2 nedan, skiljer sig något från den fördelning jag siktade på.

Tabell 2. Respondenternas faktiska fördelning efter ålder.

åldersgrupp	planerat antal	faktiskt antal	varav kvinnor	varav män
11-20	5	12	5	7
21-40	12	16	6	10
41-60	12	6	5	1
61-90	11	6	4	2
totalt:		40	20	20

Ett icke obetydligt antal respondenter, runt tio stycken, missförstod hur enkäten ska fyllas i. De trodde att en valfri skala ska graderas för varje bild, och fyllde således inte i alla fyra skalorna som jag hade önskat. Detta visar på att jag borde varit tydligare i utformningen av enkäten och framför allt i presentationen av den. På Dalslundsskolan skedde inga missförstånd, troligtvis eftersom jag redan hade respondenternas uppmärksamhet och kunde förklara enkäten långsammare och mer noga. Men när man går fram till en människa på en offentlig plats kan man förvänta sig att hon inte är beredd och därför behöver en viss tid på sig att förstå vad du vill och hur enkäten är upplagd. Detta är något att tänka på till en eventuell nästa gång.

Sist vill jag nämna att min förhoppning om att kunna genomföra och sammanställa enkäten på en arbetsdag såhär i efterhand måste sägas ha varit alltför optimistisk. Jag uppskattar att det tog mig sammanlagt två arbetsdagar (utspritt över tre dagar) att få in alla fyrtio svaren jag behövde och sammanställa dem. Jag funderar på om inte resultaten kunnat bli ännu bättre om jag tillfrågat fler respondenter, men det hade tagit ännu mer tid och knappast gjort undersökningen mer tillförlitlig, för enkätens utformning har med all sannolikhet större inverkan på resultatet än hur många som svarat på den.

Diskussion av enkätens utformning

Det första man lägger märke till med enkäten är att bilderna är svartvita. Det har två skäl. Det främsta är det ekonomiska: det är nämligen billigare att skriva ut i svartvitt. Det andra är att svartvita fotografier tar bort en mängd onödig information och får betraktaren att fokusera på former och ljus. I detta fall var form och skala viktiga och svartvita bilder var ett bra sätt att subtilt sätta fokus på dessa aspekter.

Själva bildernas motiv är något jag tänkt mycket på. Enkätens tidigare version innehöll ett par bilder som senare fick ersättas med andra. De ersatta bildernas motiv innehöll människor och en av dem var tagen från ovanlig vinkel. De respondenter som fick testa enkäten tolkade bilder med människor som mer humoristiska, utan att den avbildade platsen innehöll några *benign violations*. Att uppfattningen om en plats kan påverkas av om det finns människor på platsen och vad människorna gör, är något som utnyttjas i till exempel arkitektbyråers visualiseringsbilder. Att jag inte tänkte på det från början är något för mig att reflektera över. Enligt en av respondenterna graderades bilden som humoristisk eftersom människornas placering på platsen verkade lustig. Jag valde därför att ersätta dessa bilder. Handledaren Arne Nordius höll med om att det var ett vettigt beslut. Han föreslog också att jag skulle sträva efter att alla bilder ska vara tagna från samma höjd, helst ögonhöjd, varför jag ersatte ytterligare en bild.

Dock fanns det i enkätens klara version en bild tagen från en höjd långt över ögonhöjd, nämligen den på konstverket *The writer*. Som jag nämnt tidigare kan bildvinkeln ha påverkat respondenternas uppfattning om bilden. Kanske hade det varit önskvärt för mig att använda en annan bild? Det fanns förvisso en annan bild, likaså med Creative commons-licens, föreställande konstverket från en ”bättre” vinkel, men i den fanns en mängd människor i förgrunden. Man kunde se deras ansiktsuttryck och kroppsspråk, något som människor är duktiga på att läsa av och som kunde leda till en felaktig gradering. Jag var rädd att människorna i bilden skulle snedvrider resultatet alltför mycket och valde därför bilden som användes i slutversionen, där människorna är så små att man bara ser deras allmänna form.

Något som kan ha inverkat på resultaten är de minst humoristiska bilderna, ”gatan” och ”garageuppfarten”. Kan det vara så att de fått enkätens andra bilder att framstå som mer roliga i jämförelse? Själv är jag osäker på om det kan vara så, men det är icke desto mindre en möjlighet som måste lyftas fram. Troligtvis hade det varit bättre att ta andra bilder istället för dessa två.

Något som hade varit extra passande tror jag hade varit att låta alla bilder, både kontrollbilder och ”de humoristiska”, endast visa objekt. Kontrollbilderna kunde då vara sådana som visar oförstörade objekt eller stora nonfigurativa objekt såsom *Bobos hjärta* och ”metallkonstverket”. Detta hade gett undersökningen bättre sammanhållning och eliminerat en del av jämförelseproblematiken som jag kan uppleva finns mellan de valda ”humor-” och kontrollbilderna.

Något jag kom att tänka på under undersökningens genomförande är att enkäten borde varit tydligare inriktad på humor i byggd miljö. Det hade troligtvis inte skadat att vara öppen om undersökningens syfte och jag hade

då kunnat skippa graderingen av de tre övriga karaktärerna och således fått plats för fler bilder utan att enkäten blivit större och respondenternas svarstid förlängts. Samtidigt hade respondenterna tydligt vetat vad jag var ute efter. Om detta är bra eller dåligt kan jag faktiskt inte bedöma.

Sist är det viktigt att påpeka att det inte är samma sak att se en bild på en plats och att faktiskt vara på platsen. Som nämnt tidigare i uppsatsen finns det enligt *BVT* tre villkor vilka underlättar för människor att uppleva en överträdelse som humoristisk. Ett av dem är psykologisk distans. Jag vill hävda — och jag tror att jag kan göra det utan källhänvisningar — att det finns en viss psykologisk distans hos den som ser något på bild, jämfört med om denne sett det med egna ögon. Det att respondenterna fick se bilder av platser snarare än att se platserna direkt inverkade säkerligen till att höja humorbetygen på alla platser ett snäpp. Det är min övertygelse att de som graderade bilden på garageuppfarten som mer humoristisk än ”inte alls”, inte hade gjort det om de fått se platsen i verkligheten. Detsamma gäller säkerligen *The writer*, för i alla fall jag hade varit mer imponerad av verkets storlek än road av det, om jag sett det ”live”.

Det är också svårt att förvisa sig om att alla respondenter tolkar bilderna rätt: att de förstår vad de förställer och uppfattar objektets skala korrekt. Att använda större bilder hade möjligen varit bättre ur det avssendet. Det bästa alternativet hade varit platsbesök.

Källkritik

Jag har försökt balansera mina källor och velat låta bli att använda någon av dem i alltför stor utsträckning genom uppsatsen. Dock kan det inom vissa kapitel finnas en källhänvisningsmässig övervikt där någon enskild källa dominerar. Detta kan bero på de olika källornas lämplighet för uppsatsens olika delar.

Alla källor jag använt har varit elektroniska; ungefär hälften av dem är digitala versioner av tryckta artiklar och böcker. För att hitta dem har jag använt SLUs Biblioteks söktjänst *Primo*, Reuters’ databas *Web of science* och Googles sökmotor *Google scholar*.

I merparten av uppsatsen förlitar jag mig på källor såsom böcker och vetenskapliga uppsatser. På vissa ställen har jag använt källor såsom bloggar och artiklar från tidningar på nätet, vilkas lägre tillförlitlighet motsvaras av den lilla vikt de har i min text.

Jag upplever att de texter ur vilka jag hämtat mina fakta, i överlag är tillförlitliga. Vid ett par tillfällen har jag använt engelskspråkiga Wikipedia, vars tillförlitlighet har varit ämne för debatt. Jag vill hävda att det är en bra källa. I en studie genomförd av tidskriften *Nature* jämfördes 42 artiklar från Wikipedias engelska version med artiklar om samma ämnen i *Encyclopedia Britannica*s onlineutgåva (Giles 2005). Wikipedia visade sig ha runt fyra fel per artikel, att jämföra med *Encyclopedia Britannica*s tre fel per artikel (ibid.). Det visar att Wikipedia kommer förvånansvärt nära en högt ansedd encyklopedi i noggrannhet.

Avslutande reflektioner

Från början var det tänkt att denna uppsats skulle handla om lekfullhet snarare än humor. Jag ville veta vilka egenskaper en plats behöver ha för att signalera lekfullhet, uppmuntra besökarna och uppmana till lek.

Efter en veckas litteratursökning och informationsinhämtning förstod jag att lekfullhet hänger ihop med humor, vilket jag inte hade reflekterat över innan. Humorn leker ofta med idéer, koncept och världsbilder, och leken kan ofta vara skämtsam till sin natur. Och både leken och humorn kan väcka mycket glädje. Så småningom förstod jag att jag främst ville skriva om hur man kan formge miljöer som är brokiga, konstiga, roliga och lustiga – hur man kan skoja till det i formgivningen. Och då var det lämpligast att undersöka ämnet utifrån humorteorierna. Bland dessa teorier valde jag sedan *BVT*, som jag upplevde var tillräckligt bred för att kunna täcka in humor i byggd miljö. För att undersöka om den verkligen kan förklara humor i byggd miljö och vara användbar för landskapsarkitekter och andra formgivare genomförde jag en enkätundersökning där respondenterna fick ta ställning till bilder valda utifrån teorin och kontrollbilder. Det verkade som att bilderna valda utifrån teorins kriterier verkligen upplevdes som mer roande än kontrollbilderna, men variationerna mellan dem var stora. Dessutom finns det säkerligen humor som inte passar teorin och som den inte kan förklara. Figur 17 nedan visar något som med svårighet kan ses som en farlig överträdelse, men som jag finner rolig i alla fall. Eller, den kan ses som en överträdelse mot hur plakett ska vara, men det förutsätter i så fall en mycket bred definition av "överträdelse", något som teorins kritiker har påpekat (Benjamin u. å.). Det verkar alltså som att *BVT* inte är en uttömmande förklaring och en fullständig guide till hur man ska designa humoristiskt. Själv misstänker jag att det kan vara med humor som med musik: man måste ha en "känsla" för det för att kunna skapa det. Enbart teori räcker inte. Dock kan teorin vara ett bra första steg mot bättre förståelse för humor i landskapsarkitektur och kan underlätta diskurs kring och utveckling av ämnet.

Figur 17. Ofarlig överträdelse? (Cory Doctorow 2013)

Det står klart för mig att det här ämnet tål att fortsätta undersökas. Det kan finnas stor nytta i att använda *BVT* i formgivning av, och diskurs om, byggd miljö. Det vore värdefullt att genomföra ännu en undersökning, denna gång med mer välvalda bilder. Den som ska tolka resultaten måste också ha större

kunskap om hur människor uppfattar bilder än vad jag besitter. Det kommer att ge bättre möjligheter att förstå resultaten och dra relevanta slutsatser.

Detta arbete, den stora klädnypan *Skin*, människorna jag mött, allt detta har väckt en del frågor som kvarstår. Vilken roll har det humoristiska objektets samverkan med omgivningen? Blir något roligare om det är trivialt i sin kontext?

Kan man specificera BVT:s kriterier i en landskapsarkitektonisk kontext? Vad är en ofarlig överträdelse i ett gaturum? I en park? Är de mestadels kontextbundna eller universiella?

Dessa frågor tror jag kan vara värda att undersöka i ett fortsatt utforskande av ämnet *humor i landskapsarkitektur*. Landskap är mycket mångfasetterade till sin natur och jag tror att det kan vara lämpligt att ha ett minst lika mångfassetterat spektrum av angreppssätt och teorier när vi pratar om, ritar, bygger och utvecklar landskap. Humorteorierna bör vara en del av detta spektrum.

Källförteckning

Tryckta källor

I alfabetisk ordning

Bardon, A. (2005). The Philosophy of Humor. I Maurice Charney (red.) *Comedy: A Geographic and Historical Guide*, Connecticut: Greenwood Press, ss. 462-476. Tillgänglig: http://faculty.swosu.edu/frederic.murray/Philosophy%20of%20Humor_1.pdf [2014-04-16]

Bergson, H. (2003). *Laughter: An Essay on the Meaning of the Comic*. Project Gutenberg. Tillgänglig: <http://intersci.ss.uci.edu/wiki/eBooks/BOOKS/Bergson/Laughter%20Bergson.pdf> [2014-04-16]

Fallon, P.E. (1981). *Architecture that affords play*. Massachusetts institute of technology. Department of architecture. Tillgänglig: <http://dspace.mit.edu/handle/1721.1/65971?show=full> [2014-04-28].

Denscombe, M. (2010). *The good research guide: For small-scale social research projects*. Open University Press. Tillgänglig: Ebrary [2014-05-02]

Hobbes, T. (1651). *Leviathan*. McMaster University Archive of the History of Economic Thought. Tillgänglig: <http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/hobbes/Leviathan.pdf> [2014-04-16]

McGraw & Warner (2014). *The humor code: a global search for what makes things funny*. New York: Simon & Schuster. Tillgänglig: <http://humorcode.com/TheHumorCode-McGrawWarner-Chapter1-Excerpt.pdf> [2014-05-20]

McGraw, P & Warren, C. (2010). Benign Violations: Making Immoral Behavior Funny. *Psychological Science*, 21(8), ss. 1141-1149.

Morreall, J. (2009). *Comic Relief: A Comprehensive Philosophy of Humor*. Wiley-Blackwell. Tillgänglig: Ebrary [2014-04-06]

Mulder, M. P. & Nijholt, A. (2002). *Humour Research: State of the Art*. Twente: University of Twente. Tillgänglig: <http://doc.utwente.nl/63066/1/0000009e.pdf> [2014-04-08]

Roth, G. L. (2002). Humor, Humor Theory, and HRD. *Human Resource Development Quarterly*, 13(4), ss. 351-355.

Elektroniska källor

I alfabetisk ordning

Benjamin (u. å.). *There is no humor code! Why the Algorithmic Assumption is the opposite of scholarship*. <http://www.thewachsgallery.com/blog/there-no-humor-code-why-algorithmic-assumption-opposite-scholarship> [2014-05-21]

Giles, J. (2005). *Internet encyclopaedias go head to head*. <http://www.nature.com/nature/journal/v438/n7070/full/438900a.html> [2014-05-23]

Lawrence, I. (2011). *Your grand-unified-theory-of-humor is a joke*. <http://madartlab.com/2011/05/24/your-grand-unified-theory-of-humor-is-a-joke/> [2014-05-21]

Purdue University (2002). *Victor Raskin*. <http://web.ics.purdue.edu/~vraskin/Raskin.html> [2014-05-21]

SAOL på nätet (2006). *Inkongruens*. http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_pa_natet/ordlista [2014-04-18]

SCB (2013). *Befolkningsstatistik*. http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Helarsstatistik---Riket/262459/ [2014-04-25]

Warner, J. (2011). *One Professor's Attempt to Explain Every Joke Ever*. http://www.wired.com/2011/04/ff_humorcode [2014-05-21]

Wikipedia (2014). *Victor Raskin*. http://en.wikipedia.org/wiki/Victor_Raskin [2014-05-21]

Wikipedia (2014). *Paper clip*. http://en.wikipedia.org/wiki/Paper_clip [2014-05-21]

Figurkällor

I den ordning de kommer i uppsatsen

Omslagsfoto: *Skin*, konstverk av Mehmet Ali Uysal.

hitman.kira (2013). *Giant Wooden Clothespin Sculpture in Belgium* [fotografi]. <https://www.flickr.com/photos/99682502@N06/9419726049/sizes/l/in/photostream/> [2014-04-30]

Figur 1. Kant. Upphovsman okänd.

Sardanaphalus (2014). *Immanuel Kant* [fotografi]. http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0a/Kant_foto.jpg [2014-04-30]

Figur 2. Schopenhauer. Målning av Jules Luntenschütz.

Agostino64 (2005). *Arthur Schopenhauer* [fotografi]. <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8a/Schopenhauer.jpg?uselang=sv> [2014-04-30]

Figur 3. Beattie. Gravyr av James Heath.

Lcw27 (2009). *James Beattie* [fotografi]. <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Drjamesbeattie.jpg?uselang=sv> [2014-04-30]

Figur 4. Kirkegaard. Teckning av Neils Christian Kierkegaard.

Brian0918 (2006). *Teckning av Søren Kierkegaard* [fotografi]. <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/89/Kierkegaard.jpg> [2014-04-30]

Figur 5. Bain. Fotografi. Fotograf okänd.

Materialschemist (2012). *Alexander Bain* [fotografi].

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4a/AlexanderBain001.jpg/598px-AlexanderBain001.jpg> [2014-04-30]

Figur 6. Santayana. Teckning ur Time magazine.

Óðinn (2008). *George Santayana* [fotografi].

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2a/George_Santayana.jpg [2014-04-30]

Figur 7. "Gemet"

Lars Roede (2004). *Giant paper clip at BI Commercial College near Oslo* [fotografi]. http://en.wikipedia.org/wiki/File:BI_binders.jpg [2014-05-06]

Figur 8. *The writer*, konstverk av Giancarlo Neri.

Bluemoose (2005). "*The Writer*", *Hampstead Heath, August 2005* [fotografi]. http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hampstead_Heath_The_writer.jpg [2014-05-06]

Figur 9. *Gåspennan*, konstverk av Hans "Selle" Sellberg.

Egen samling.

Figur 10. *Skin*, konstverk av Mehmet Ali Uysal.

hitman.kira (2013). *Giant Wooden Clothespin Sculpture in Belgium* [fotografi]. <https://www.flickr.com/photos/99682502@N06/9419726049/sizes/l/in/photostream/> [2014-04-30]

Figur 11. "Metallkonstverket". Okänd konstnär.

sasha (2005). *Public art* [fotografi]. https://www.flickr.com/photos/_sasha_/60630219/ [2014-04-30]

Figur 12. "Garageuppfarten".

Egen samling.

Figur 13. "Gatan"

Lars Plougmann (2010). *King's Bench Street* [fotografi]. <https://www.flickr.com/photos/criminalintent/4492941189/sizes/l/> [2014-05-06]

Figur 14. *Bobos hjärta*, konstverk av Katarina Norling.

Egen samling.

Figur 17. Plakatet.

Cory Doctorow (2013). *This Plaque Was Installed 6th May, 2010, indisputable blue disc, Shoreditch, Hackney, London, UK* [fotografi]. <https://www.flickr.com/photos/doctorow/11305328683/> [2014-05-26]

Ivan Forsman 2014